

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Népiskolánk adminisztrációja kérdéséhez.

(Ajánlva a debreceni egyház figyelmébe.)

Ha az erdélyi római vallású püspököt „erdélyi püspök“ titulussal kegyeskedett felékesíteni a legújabb időben a kormányzó hatalom: nem követek el nagy merényletet, a mikor a „debreceni egyház“-hoz cimezem a mondandókat akkor, a mikor szoros értelemben véve a reformátusok debreceni egyházához akarok szólni. Olyan körülményre akarom felhívni a figyelmet, mely megérdemli, hogy vele ezen a helyen is foglalkozzunk.

A tiszántúli egyházkerületnek van 10 gymnasiuma és 2 felső leányiskolája. A melléktantárgyak tanárait is beleszámítva (felmehet a számuk 14—16-ra) mintegy 154 személyből álló tanerő működik a tizenkét intézetben. Tekintetve azt, hogy mindenik iskolának megvan a maga igazgatója, átlag véve azt mondhatnók, hogy a 12 intézeti igazgató között 154 oktató egyén felett gyakorlandó felügyelet gondja oszolván meg: egy-egy igazgatóra nem jut egészen 13 tanár, illetve tanárnő működésének ellenőrzése. És ennek ellenére az egyházkerület bölcsesége elkerülhetetlennek látta a gymnasium felügyelői állás szervezését. S bár sok oldalról némi tartózkodással néztek az új állás hivatott voltának elébe: alig néhány év leforgása bizonyította annak nemcsak életrevalóságát, de nélkülözhetetlen voltát is, mert sok egyéb kedvező eredmény bekövetkeztén kívül épen ez az intézmény hozta közelebb az egyházkerülethez az előbb némileg divergens hajlamokat tápláló iskolákat, s iskolafentartó testületeket, ez öntött új életet középiskolai oktatásügyünk menetébe s ez segítette sok tekintetben versenyképességre középiskoláinkat bár melyik hasonló rendeltetésű tanintezettel.

A mi a középiskoláknál a sikert biztosítja: az épen úgy a cél elérését, vagy legalább annak megközelítését teszi lehetővé a nép-, vagy elemi

iskoláknál is. Az elemi iskolai felügyelői állás szervezése a maga nemében és működési körében épen olyan áldásos hatású, mint a középiskolai Már rég ideje, hogy a hódmező-vásárhelyi reform. egyház belátta azt, hogy a rendes lelkészi tendőkkel a nélkül is túlon-túl megterhelt lelkésztől nem lehet jogosan azt várni, hogy közülök valamelyik — több-kevesebb honorariumért — mellékfoglalkozásképen, a népes gyülekezet népiskoláinak felügyeletével járó kötelességek teljesítését is elbirja. Ezért szervezte a felügyelői lelkészi állást, mely már évek óta áldásosan működik ottan.

Már pedig a hódmező-vásárhelyi egyháznak az 1898-ik évre kiadott egyházkerületi statisztikai kimutatás szerint csak 28 tanítója, illetve tanítónője van. Arra most nem akarok súlyt helyezni, hogy Hódmező-Vásárhelyen a négy rendes lelkészen s azok segédein kívül még pusztai lelkész is működik. De igenis arra, hogy míg ezek szerint a 38 ezer lélekből álló hódmező-vásárhelyi egyház, bizonyára szerényebb anyagi viszonyok között, 28 főből álló tanerejének felügyelete céljából külön lelkészi karakterű felügyelői állást szervez: addig a negyvennégyezeröttszáz lélekből álló debreceni egyház, ugyancsak a fentebb említett statisztikai kimutatás szerint ötvennégy tanítói állást tart fenn és e kis hadseregnek a felügyeleti gondjával úgy bánik el, hogy pár száz frtnyi honorariumért odaveti mintegy egyik lelkésze vállaira, mintha annak a nélkül is nem volna elég terhe, melyet hordoznia kell.

Óhajtom, hogy félre ne értessem. Távolról sem célok sem a tekintélyes tanítói kar működését, sem a mostani szervezetű felügyelet sikerét mérlegelni. De ahhoz már még a legkisebb bizonyítás sem szükséges, hogy a csupán népiskolai felügyelettel foglalkozó lelkész a tanügy érdekében sokkal inkább kifejtheti erejét, mint a szoros értelemben vett lelkészi munkával anélkül is túl-

terhelt lelkipásztor. Hiszen csak egy kérdésre mutatok reá, — nem érintve tantermeink, felszerelésünk felette fogyatékos voltát, — arra nevezetesen, hogy hány év óta lebeg ég és föld között a központi fiu-iskola ügye? Ismerem ugyan a nehézséget, melyek itt fenforognak: mégis kérdelem, nem állanánk-e előbb vele, ha az ügy élén olyan férfi állhatna, ki teljesen szakjának élve, minden idejét s erejét az elemi iskoláknak szentelné?

Azt azonban *hangsúlyoznom kell*, hogy midőn a debreceni egyház tanügyi fejlődése érdekében sürgetem, hogy mielőbb külön népiszkolai felügyelői lelkészi állást szervezzen: távolról sem a lelkészek által fentartott anyakönyvvezetői állásforma javadalmazással ellátandó organumra gondolok . . . Vagy talán olyan teher volna az új állás, melyet a debreceni egyház nem bírna el? Alig hiszem. A hol csupán a közigazgatásra (nem értve bele tehát a lelkészi és tanítói javadalmazásokat) évi tizezer forint fordítatik: ott telni kell egy pár ezer forintnak a népiszkolai felügyelői állásra is. És bizonyára telik is, csak akarni kell.

E jogos kíváncsi előtt a debreceni nagy népességű egyháznak elzárkóznia nem szabad. Nem tagadom, hogy ha adatok állanának rendelkezésre: sokkal meggyőzőbb argumentumokat hozhatnék fel. Most — mellőzve a számokat, figyelmen kívül hagyva azok bizonyító erejét — csak azt kérdelem, hogy ugyan hányszor látogathatja meg évenként a legalább is 54 tanteremben elhelyezett, a város különböző részein szétszórt iskolákat a felügyelettel megbízott rendes lelkész? 54 tanító érdekének képviselésére (mert nem csupán ellenőrzésre van itt szükség) jut-e fizikai ereje, ideje a rendes lelkésznek? Kiállíthatja-e az egyházmegyei hatóságok által követelt népiszkolai statisztikai kimutatásokat, vagy csak ellenőrizheti-e azok hitelességét? Adminisztrálhat-e ilyen nagyfontosságú ügyet mellékfoglalkozásként?

Vagy hát a mi népünk ok'atásügye kevésbé fontos, mint a vásárhelyi gyülekezeté? Bizonybizonny, ily nagy városban, s oly tevékeny ellenféllel szemben, mint a helybeli róm. katolikusok intézősége, kettős szüksége van gyülekezetünknek új nemzedéket nevelni, hitbuzgó vallásos nemzedéket! Népünk az erkölcsi életnek oly alacsony fokán áll, hogy arra rettenetes mégcsak gondolni is. S ha a népnevelés kérdését gondosabb felügyelet alá nem helyezzük: miért áldozunk egy krajcárt is arra, hogy csak ilyen népet neveljünk? Mert nem ott kell a vallásos élet mérő-fokát felütni, hol csupán a templomba járó — különben elég kevés számú — gyülekezeti tagokkal érintkezünk. Keressük fel csak a munkás népet

(a mezei munkásokat sem véve ki), aztán lessük el gondolkozásmódját, észrevétlenül hallgassuk meg társalgását, beszélgetését, undorral kell elfordulnunk a hallottaktól.

Szerveznünk kell tehát mielőbb azt az állást! S ha épen a részletekre lesz szükség: van honnan venni példát; különben a közelmúltban ránk ruházott „iskolák városa“ titulus nem megtiszteltetés, de guny lesz fejünkön.

Argus.

A legerősebb fegyver.

II.

Nem térhetünk ki hallgatással azon tény elől sem, hogy Isten igéjének hatását az ő országa terjesztésében nagy mérvben befolyásolja az igehirdető egyénisége, sőt közvetve társadalmi helyzete is.

En állítom, hogy az Isten igéje legerősebb fegyver; azt is, hogy egymagában elégséges volna, ha tisztán hirdettetnék, ha az ő szent angyalai járnának azzal a világban szerte szét. De mert az ige edényei nem tiszták: nem árad belőlök tisztán az ige sem. És ha a nyáj Istennek nem tiszta, hanem az ő pásztora által meghamisított, megfertéztetett igéjével tápláltaik: lehet-e várni ott Isten országa terjedését, az istenes, kegyes életet? Mert igaz ugyan, hogy I. Péter 2. r. 9. v. szerint a keresztyének „választott nemzetség, királyi papság, szent nép, és oly nép, melyet Isten sajátjának tart, hogy annak hatalmas dolgait hídessék, a ki őket a sötétségből az ő csudálatos világosságára hívta; igaz, hogy ennek alapján a prot. egyházak tanítása szerint, minden keresztyén önmagának áldozó papja, ki esedezésnek jó illatu áldozatával közeledhetik a mennyei Atyához az egyetlen közbenjáró az Ur Jézus Krisztus által: de az is igaz, hogy mivel üdvösségünk forrása, a bibliában megörökített Isten-ige csak mély búvárkodás előtt nyílik meg annak magyarázására, a benne elrejtett drága mennyei kincsek felkutatására, a mi Urunk Jézus Krisztus által, vagy a szentlélek által különösen oktatott tanítókat, az egyház, a Jézus Krisztus teste e földön lelkipásztorokat, a nyájnak őrizőit, rendelt, kik ennél fogva a nyáj iránt felelősséggel járó hivatalt, megbízatást nyertek; mely felelősség a világon lévő minden hivatalokénál súlyosabb, mert ime nemcsak az őtestamentomban mondja a prófétának az Ur: „Embernek fia! örüllőül adtalak én téged Izrael házának. Halld meg azért az én számból az én beszédemet és intsd meg őket az én nevemben. Ha én mondandóm a hitetlennek: Halállal halsz meg és *te őtet meg nem inted* . . . az a hitetlen meghal az ő álnokságában, de *az ő verét a te kezedből kívánom meg stb.*“ (Ezékiel 3. r. 17. és kk.); hanem az újtestamentomban, melyből meritjük a „kiki magának áll vagy esik“ elvet, a pásztori levelekben és sok más helyeken felállított követelményeken kívül a Jézus a legfőbb pásztor, az igazi jó pásztor, az ő példájával oda fokozza a lelkipásztorok kötelességét, hogy azok életüket is tartoznak odaadni a juhokért (János 10. r. 11. v.). Hát hazánkban is, másutt is, mikor a vallásújítás a vérkeresztység esztendeit élte, oda is adták. De ma'?

Es igaz ugyan, hogy az Irástudók és Farizeusokról, meg az általok tanítottokról szólván Jézus, minden idők prédikátoraira és hallgatóira adta a parancsot: „Mindeneiket, melyeket nektek parancsolnak, megtartsátok és megcselekedjétek: de az ő cselekedeteik szerint ne cselekedjé-

tek, mert ők mondják de nem tartják meg" (Mt. 23 : 3.), de viszont úgy az ő, mint az újtestamentomban számos helyek vannak, mikből világosan kitűnik, hogy ámbár a szent könyv az egyéni felelősséget tanítja és az üdvösség útjául az igehirdetést és illetőleg az abban felmutatandó Krisztust jelöli meg, de szükségesnek tartja, hogy az igehirdetők példájokkal is, mint tükör, mint világító fátyla álljanak a gyülekezet előtt, hogy az bennök látta és szerette meg az Isten igéje által újjá szült embert. Jeremiás így kesereg: „A prófétákért megkeseredett az én szívem én bennem, minden esontaim megmozdultak. Mert mind a próféta, mind a pap vétkeztek; még az én házamban is megtaláltam az ő gonoszságokat, az mondja az Ur“ (r. 23 : 9, 11. v.). Péter azt mondja, hogy jó szívvel, tiszta lélekből, szeretetből végezze a pásztor hivatalát, hogy láttassék meg rajta, hogy az néki nem teher, nem robot, de gyönyörűség „úgy mint kik az Isten seregének tükörei legyenek“ (I. Pét. 5 : 2, 3.); dolgozzék lelkiösmeretesen, becsülettel, „mint a Krisztus hű vitéze“ (2. Tim. 2 : 3.). nemcsak a maga hasznát keresse, hanem Krisztus dicsőségét (Filip. 2 : 21.); beteget akarván gyógyítani, elebb magát gyógyítsa meg“ (Lukács 4 : 23.) stb. Tény, hogy ama jézusi intést e világ alig ismeri; ellenben művelt és műveletlen, tudós és tudatlan egyaránt azt kutatja, szüntelenül, vajon a lelkészek élete megfelel-e tanításaiknak. És vajon, hogy is ne tenné! ? Hát nem tanítványainak mondotta-e Jézus : „Ti vagytok e földnek javai. Hogy ha a só megizetlenül, mivel szóztatatik meg? Ti vagytok e világnak világossága?“ (Mt. 5. 13, 14. v.) S vajon miért is állította fel az egyház a pásztori hivatalokat? Talán azért, hogy legyen botránykő, melyen az egyház megütközzék és legyen olyan intézménye, a mely az egyházat diszkreditálja, lejárassa, a vallásnak, Isten kijelentésének, az Isten hitének, Jézus evangéliomának hitelét lerontsa! Nem az volna-e cél, hogy a lelkipásztorok tiszta, kegyes étellel, önmagok és egész családok istenfélő jámborságával, egyháziasságával álljanak a reájok tekintő gyülekezet előtt, mint példányképek, kiken láttassék meg, hogy az ige csakugyan élő és ható, az ő egész lényökét áthatotta, ujjászülte; hogy így annak a lelkipásztornak szájában ne legyen az ige hazugság, az imádság káromlás, hanem Istennek hatalma, mely előtt a legvakmerőbb is alázattal hajoljon meg!

Van ugyan példa arra is, hogy igen erőteljes prédikátornak, hitben, életben gyarló pásztornak vezetése alatt egyháziasságban, vallásosságban erős gyülekezet van; én magam láttam, ismerek vagy kettőt ilyet; bámulom és tisztelném őket határtalanul és azt vallom, hogy ezekben valami különös lelki adomány, csudálatos isteni erők vannak, melyekkel azok Jézus tanácsa szerint megkülönböztetve a hirdetett igét annak hirdetőjétől, útjaikban elválnak nyáj és pásztor egymástól, haladván az a kimutatott úton és bizonyos méltóságteljes, fájdalommal, szájalommal nézven a tévelygő pásztor. Mily lesújtó e néma ítélet! Hanem ez ritka kivétel. Általános jelenség az, hogy művelt és műveletlen szemében vallás, egyház és lelkész egy. Az hogy nem szól a nagy többség magában eképen: „Ez a pap erőteljes ember ugyan, de a mit hirdet helyes, ezt követjük, őt magát elhagyjuk.“ Nem, hanem a tömeg mintegy felszabadítva érzi magát, a rendetlen életre pásztorra rendetlen élete által; mintegy feloldozva azt a láncot, melylyel benne Isten félelme, az igehirdetése, az ítélettel rettentés azt a bestiát, a bűnre való hajlandóságot, a bűnös indulatokat megkötözte; és féktelen szabadosságával kéjelegve veti magát a vétkekre. „Ha a papnak szabad — úgymond — nekünk

miért ne lenne! ?“ A műveltek pedig, kik közt olyan sok a kételkedő, a hitetlen, sok az ellensége az egyháznak, vallásnak, sok az istentagadó, kiket egyedül az tudna valamennyire lefegyverezni, ha legalább a vallás szolgáit, az igehirdetőket látnák kivétel nélkül, mind áthatva az ige erejétől, ezek mondom mikor látnak gyarló, erőteljes lelkipásztorokat, sokszor erkölcsi életben közönséges embereknél is erőteljesebbeket, részben szilaj gyűlölettel, esúfondáros kacagással pellengérezik a papot, de vele együtt egyházat, vallást; részben hideg megvetéssel fordúlnak el a vallástól annak szolgálai miatt. Be kell vallanunk, hogy az eláradt nagy mérvű hitetlenség, vallástalanság, istentagadás, egyháziatlanság, vagy az iránt való közöny, avagy éppen ellenséges indúlat felidézésében nem kis része van az igehirdetők szent írással nem mindenben egyező, a Jézus tiszta életéhez nem teljesen méltó életének. Emlékezzünk a művelt osztály egy jó nagy részének gondolkodás módjára, magán körben elejtett nyilatkozataira, mik oly súlyosan elítélik a papokat. Emlékezzünk a keresztyénség támadóira, kik a buddhizmust ma tökéletesebbnak tartják az Ur Jézus Krisztusban kijelentett mennyei vallásnál, mert éppen a lelkészek életével igazolják, bizonyítják, hogy a keresztyén vallás lejárt magát, nincs ereje, hatalma többé e világ kormányzására. Emlékezzünk a szocializmus dühkitöréseire, melyek legszenvedélyesebben támadják a papságot és a mely irány ha diadalmaskodhatnék, minden bizonynyal első sorban az egyházat az ő papságával törölné ki az általa megalkotott új társadalmi és államrendből. Hogy nem sokára újra visszaállítaná, az bizonyos: de mostanra csak az a tény, hogy dühéhez anyagot talál a papság erkölcsi életében. Sajnos, de ismert túlzása aztán az elégedetlen léleknek, hogy dühöngésében határt nem ismer, abban pedig, hogy egyházat annak papságával egynek vesz, igazságtalan; de nem érthetetlen. Ime olyan magas műveltségű ember, a milyen Kazinczy Ferenc volt, Guzmics Izidor piarista tanárral folytatott levelezésében egy helyt így ír ahoz: „Tedd, hogy papjaitok és az enyémekek savaik legyenek az emberiségnek; hogy példájok, tanítások javítsa az embereket, hogy általok tiszteletes és szerethető legyen a vallás.“ El kell ismernünk, hogy gondolkozóba ejtheti az embereket s éppen a művelteket, ha tiszta keresztyén étellel azokat sem látják kiemelkedni csak egy hajszálnyira sem a nagy tömegeből, a kiknek egész életüket az isteni kijelentés, az Ur Jézus felséges tanításai felett folytatott elmélkedésben kellene eltölteniök, az Isten igéjével táplálkozniök, az Isten beszédét kellene „enniök“. (Ezékial 3 : 1—3.) De hát nagyon természetesen éppen azért nem jobbak másoknál, mert igehirdetők lévén éppen olyan keveset foglalkoznak Isten igéjével, mint mások. E tekintetben kedvező fordulatot a lelkészképzés bensőbbé tételétől lehetne várni. Arra kellene törekednünk, hogy ne csak tudós, sőt első sorban nem is tudományos, hanem inkább lelkes, buzgó, kegyes életű, egyházért vallásért, hivataluk magasztos eszméjéért rajongó lelkipásztorokat képezzünk, azaz inkább neveljünk, mint tanítsunk. Erre nézve pedig lelkészképző intézeteinket kellene sürgősen másképp berendeznünk, hogy kaszárnyákból internátusokat alakítsunk, hol az ifjakat külső fenytékekkel és a szeretet belső indításával célszerűbben lehetne fegyvelmezni.

Szeretném, ha nem úgy volna; de ha szégyeljük is ha fáj is: be kell vallanunk, hogy a r. kath. vallás még mindig uralkodó vallás jellegénél fogva a kath. papságnak a magyar társadalom, a közgondolkodás előtt határozottan nagyobb tekintélye, nagyobb külső

tisztelete van. Nemesak főpapjaik, sőt ezek még a gör. kath. és gör. keletiektől is foglalnak el magas tiszteleti állást, állami méltóságokat: hanem az alsóbb rendű papság is amannak fényében sütkérezve igényel és nyer is magának megkülönböztetett hódolatot a mi legjobb-jaink felett. Megalázó a közfelfogás előtt reánk nézve már az elnevezésben általok használt megkülönböztetés is, a mely szerint ők „az egyház papjai, klerikusok“; mi pedig csak (!) „*prédikátorok*“. A papnötlenség (gyakorlatban legszörnyűbb bűnök, vérlázító beestelenségek előidézője) megkülönbözteti a papot a közönséges halandótól, kivési azok sorából és a felszentelés, ordináció eltörölhetetlen jellegével egyesülten a bigottak szemében a szentség büvkörével veszi körül még azt is, a kinek bűnei, vagy azok eredményei ott állnak szüntelenül a nagy közönség nyitott szeme előtt, csak azért mert „*pap*“; de kölcsönöz annak a mieink felett minden-esetre magasabb tekintélyt, a műveltek szemeiben is annyira, hogy még saját hitfeleink is teljesebb külső tiszteletet adnak a római papságnak, mint saját lelkészeiknek. Mert hát hiába! A külsőnek, a világi fénynek, gazdagságnak, földi hatalomnak soha sem volt parancsolóbb, megvesztegetőbb befolyása a lelkekre, mint korunkban. Ennek hódolnak a római papságnál. De ennek magának is gondja van arra, hogy hamis tanításokkal külső tekintélyt a felelem-keltésig fokozza. Hogy nagy óvatossággal, minden lehető gondal erőlködnek fentartani a *választott rend*, klérus elve által megteremtett kiváltságos helyzetüket, azt mindig láttam. De hogy a magok hatalmi érdekét, a lelkekre gyakorolható uralmokat elébe helyezték az Isten dicsőségének, a biblia tekintélyének, sőt ez utóbbit épen úgy állítsák a tudatlan nép elé, mint semmi értékűt az ő emberi tanítmányaik mellett, ezt mégsem hittem volna. Hanem ime e fejtegetések írása alatt egyik református ember ilyet beszél nekem. Egy pápista emberrel a vallásról (helyesebben a vallásalakokról, a különböző felekezetekről) beszélgetett. „Melyik az igaz vallás — ugymond a református a pápistának — mindjárt megmondom én neked“, ezzel nyul bibliája után; „lásd, az az igaz, a melyiket ebben megtalálsz. Hanem ebben nem találsz pápát, szenteket, papok bünbocsátó hatalmát, gyertyát, képet stb.“ Mire a pápista fertelmes káromkodással illetve a szent könyvet, azt mondja: „Mit adok én arra!? Nekem az az igaz, a mit a pápa parancsol, a mit a papom tanít!“ Ehez nem kell magyarázat. E pápista ember nyilatkozatából világosan áll előttünk, mivé súlyod a pápista papság kezében a vallás, az Isten hite, tisztelete. Természetes, annát magasabbra emelkedik a papság tisztelete. Ezzel szemben milyen szánalmas, kegyelem-kenyéren tartott koldussá törpül a református ember szemeiben az ő papja kivált ott, a hol közvetlen szolgálatja be papjának vékánként és garasonként a „bért“, a hol e bér miatt, melynek mennyiségét és milyenségét a termés hordozza, évenként megújuló harcot viv a lelkész presbyteriummal és néppel, vagy tekintélyének nagy csorbulásával, megalázkodva, hizelgéssel csikar ki tőlük néhány forint értékkel többet. Ehez járulnak a polit. választásokban megromlott erkölcsök, teljes visszataszító alakjukban jelentkezve a lelkészválasztásoknál is, mikből hova-tovább kevesbedő számban kerülnek ki mocsoktalanul lelkész és választók egyaránt.

Mindezek a lelkészi szükséges tekintélyt pusztítják; de közvetve ártanak az egyháznak, ennek útján Isten országa magasabb rendjének.

Nagyon jól tudom, hogy a tekintély, a tisztelet foka kiváló mértékben egyéniségünkben határozódik;

hogy legbiztosabban diadalmaskodik a tömeg rakoncátlansága felett a kifejlődött egyéniség parancsoló erélye; és nyugodt öntudattal mondhatom hogy e tekintetben nem pro domo beszélek. De mivel tapasztaltam, hogy annak a szükséges tiszteletnek — a lelkész személye, hivatali állása az egyház iránt — kivívása sok helyt a kivétel nélkül való közfelfogástól olyan kemény küzdelembe kerül, mely felemészti összes erőnket, minden nyugalmunkat, tudom, hogy arra a tekintély-tartásra, tisztelet-parancsolásra nem mindnkinek egyénisége van ráteremve, a hivatalos állás pedig, viselőjére tekintet nélkül tiszteletet igényelne, sokkal inkább a lelkészi állás: én ez állásnak, valamint tekintélyének megszilárdítását úgy a közfelfogás átalakítása által társadalmi uton, mint a lelkészi állás anyagi oldalára vonatkozó törvények megváltoztatása által, sürgető szükségnek látom.

Hogy ezeknek kivitelét milyen formán gondolom, azt majd egy önálló cikksorozatban mondom el.

Exul.

Egy szép levél.

(Emlékezés Révész Imrére. Kálvin élete című munkájának új kiadása, Életrajzának megírása. Küzdelmei a hetvenes években. Török Pál viszonya Révész Imréhez. Reflexiók.)

Nemrég levelet kaptam Poór József új-szivaci lelkészársamtól. Nem láttuk egymást soha, legelső találkozásunk volt ez, de bizonyára nem utolsó. A déli határszélről az ország északi örvidékére szölt e meleg kézszerítés. Magánlevél, de tartalma közérdekű; írója bizonynyal nem mond ellene, ha közzéteszem. Ugy ítélem, hogy e levélhez nemesak kettőnknek van jogunk; de joga van az egész magyar kálvinista egyháznak.

„Uj-Szivacon, 1899 június 20. Nagytiszteletű Esperes úr! Néhai nagynevű édes atyja halhatatlan műveit, ifjú korom óta, mindig a legnagyobb kegyelettel és benső áhitattal olvastam és olvasom — és mindig épültem általok. Művei közt lelkemhez forrt az ő Kálvin élete; nincs ennél kedvesebb olvasmányom. Nekem a második kiadása van meg; azt gondolom, a harmadik még nem jelent meg. Ezt a művét a magyar prot. olvasó közönség közt terjeszteni jó volna, hogy ez egy művelt egyén asztaláról ne hiányoznék hazánkban. Mennyi ismeret, tudomány, tapasztalat, emberismeret van e könyv minden lapján, párosulva hittel és szeretettel ref. felekezetünk iránt.

Attól tartok, hogy a feledés setét homálya borúl e jeles műre és elenyészik. Ezért keresem fel a messze távolból Önt, a fiút, ki édes atyjának méltó sarja. Nem volna-e időszerű most e jeles művet átnézni és pótolni az újabb történelmi tudományos kutatások eredményeivel s azt újra napvilágra bocsátani.

Lelkes tisztelői vannak néki; ott van a derék Balogh Ferenc Debrecenben, Rácz Károly Szapárfalván; ezek, tudom, hogy szívesen segitenének Önnek, a fiúnak, hogy édes atyjának szellemi hagyatékát, e dicső művét, újra kiadná. Bizony, 18 év után jól esnek újra hallani egyházunk e büszkeségét, ki puritán, tiszta vallásos hitével, tudományával és tántoríthatatlan meggyőződésének erejével, tiszteletet parancsolt még a másként gondolkozók között is.

Megemlítem ez alkalommal, hogy nem foglalkozik-e azzal a gondolattal, hogy édes atyja emlékét a feledéstől megmentse, egy oly alapos életrajza közrebocsátásával, melyben irodalmi működése, tudományos harcai méltatva lennének. Megérdemelné ezt Önnek mélyen tisztelt édes

atyja, kit én mindig oly igazán és őszintén tudtam tisztelni s szeretni.

A mikor prot. iskoláink autonomiájáért sorompóba lépett, az 1870 es években, budapesti káplán voltam néhai Török Pál püspök úr mellett; ezen időben az édes atyja Figyelmezője, tudtommal, a belső körbe csak nekem járt. Török és édes atyja ellentétes véleményben voltak, de azért nagy tisztelője volt mindig Török. Nem áll az, a mit sokszor hallottam, hogy ellenszenvvel viseltetett volna Török, édes atyja iránt. Annyira tisztelték, hogy a Figyelmezőt kézzel-kézre adtam, és mohón olvasták azt.

Itt édes anyámra, húgom és magam családi állapotára vonatkozó kedves kérdések következnek, ezzel a gyönyörű megokolással: „Mikor valakit életében tiszteltünk, szeretünk, úgy az övéihez is ragaszkodunk; ha ez gyengeség . . . ezt bocsássa meg és nézze el, kérem.

Megkülönböztetett őszinte tiszteletem kijelentése mellett maradok őszinte, igaz tisztelője *Poór József*, ref. lelkész.

Megvallom, hogy szívem mélyéig, egész valómban meghatott e levél, a boldogult atyám iránti őszinte kegyeletnek és tiszteletnek ily egyszerű és keresetlen s mégis magasztos nyilvánulása. Szinte rosszul esett, hogy a megpendített két indítványra nézve nem válaszolhattam az én igen tisztelt lelkésztársamnak minden tekintetben úgy, a mint azt ő bizonyára szerette és óhajtotta volna.

Kálvin életének harmadik kiadására nézve még nem látom eljöttnek az időt; egyfelől azért, mert a második kiadásból még mindig kaphatók példányok, — másfelől pedig azért, mert újabb két magyar munka is jelent meg Kálvin életéről, a melyek más célzattal készültek s részben más színvonalon is állanak ugyan, mint a Révész Imre műve, mindazáltal a nagy reformátor életét és elveit, a maguk körében, elég jól ösmertetik és terjesztik. Eljöhét még az idő Révész Imre Kálvinjának harmadik kiadására, de ez a kiadás csak változatlan lehet. — editio invariata — mint a klasszikus műveké; mert ha pótoljuk, módosítjuk, akkor nem lesz többé az övé. Sit, ut est.

Boldogult atyám nagyobb méretű életrajzának megírására pedig, már régebben felszólítást nyertem a Magyar Prot. Irodalmi Társaság, illetőleg annak titkára, Szóts Farkas tiszteelt barátom részéről. Nagy sajnálattal ugyan, de neki is tagadólag kellett válaszolnom. Határozottan meg vagyok ugyanis győződve, nemcsak lélektani alapon, de úgy is, mint a ki történetírással némileg foglalkozni próbáltam, hogy a fiu, atyjának objektív, elfogulatlan biográfusa nem lehet. Arra azonban mindig a legszivesebben vállalkozom, hogy egy más életrajz-írónak nemcsak a megfelelő adatokat bocsássam rendelkezésére, de összes emlékeimmal, a legközelebbi viszony által nyert közvetlen tapasztalataimmal, szolgálatára és segítségére leszek. Azt különben, nagyon természetes, magam is vallom, hogy a „Nagy papok életrajzának“ kiadandó második kötetéből, Révész Imre életrajzának nem lehet, nem szabad hiányoznia.

Ezzel be is zárhatnám soraimat, de kapcsolatosan még egy dolgról megemlékezem. Boldogult atyám szellemi hagyatékának egy részét, egyházi beszédeit, Isten segítségével s lelkésztársaim buzgó támogatásával, már kiadtam. Most a szellemi hagyaték egy másik, igen fontos és nagyértékű részének kiadásáról gondolkozom. Az 1859—60. években lefolyt u. n. pátens-küzdelemnek Révész Imre volt egyik vezérlő alakja; ekkor, Balogh

Ferenc szerint, „az egész egyház hallgatott s ment szava után“. Egy vaskos kötetet alkotnak azok a — legnagyobb részt kiadatlan s ma már ismeretlen — dolgozatok, melyeket Révész Imre az említett mozgalmas korszakban, sokszor az egyházi hatóságok nevében és egyenes megbízásából, megfogalmazott és írásba tett. Egy pár e munkálatok közül, német és angol nyelvre fordítva, az angol, porosz és francia uralkodók és miniszterek részére is megküldetett s nem kevés hatással volt arra, hogy a pátens elleni küzdelem, ránk nézve, oly nem várt és oly szerencsés véget ért. Ezek a dolgozatok a legelső sorban méltók arra, hogy a feledéstől megmentve, közkinccsé legyenek. Eddig bizonyos mellőzhetlen tekintetek tartottak vissza a kiadás megvalósításától; ma azonban már 40 esztendő választ el bennünket ama mozgalmas időktől; semmi sem gátol tehát többé e nagy kötet publikálásában, ha t. i. az ahoz szükséges anyagi feltétel is biztosítva lesz. Most egyelőre csak jelezni akartam tervemet, melylyel, többnemű hivatali elfoglaltatásaim közepette is, mindig előszeretettel foglalkozom. Minden igyekezetemmel azon leszek, hogy mielőbb határozott felhívással, sőt talán magával a kész munkával, léphessenek a nyilvánosság elé.

Révész Kálmán.

KÖZÉLETÜNK.

Lelkészi értekezlet Óváriban.

Két körük van a szatmári egyházmegyei lelkészeknek: a Tiszavidéki és a Szamosháti. Amannak komoly munkálkodása kerületileg ismeretes. Életrevaló, vagy legalább az egyház szellemi vagy anyagi előbbvitelére érdekében megvalósulásra szánt eszméi, javaslati az egyházmegye által elfogadva, sokszor képezik a kerületi tárgyalások anyagát is. Sok jót kaptunk már tőle. Értekezletét vándorolva, évenként kétszer tartja.

A Szamosháti lelkeszi kör értekezlete mindig július első napjaiban van az óvári-i fürdőtelepen. Sok világi papjaink is megjelennek rajta. Nevezetességét és az iránta való érdeklődést széles körben biztosítja az, hogy itt lelkészek, tanítók és világiak, még más egyházmegyék területéről is, családjaikkal együtt szoktak megjelenni. Itt a komoly munka mellett, illetve után hely van engedve a művész-lelkek megnyilatkozásának és a lélek művészeti szüksége kielégítésének is. Párosítottak a hasznos a széppel, a komoly munka a kellemesen szórakoztatóval. És esperesünk vonzó egyénisége, az értekezlet érdekében kifejtett buzgalma, agitációja mindig biztosítja a sikert. Így volt ez július 6-ikán is. Tíz órára volt kitűzve az értekezlet ideje és ekkor alig voltunk még tizen. A mindenfeől fenyegetőleg tornyosuló fellegek nem is engedték remélnünk, hogy az értekezletnek a szokásos eleven képe legyen.

— Azt én már otthon tudtam, — mondja Tyukodi Gyuri bátya Andorkónak, — hogy ha senki más nem lesz is az értekezleten, én meg Tiszteletes úr ott leszünk.

De voltunk bizony sokkal többen! A szakadó eső sem volt képes lerontani az érdeklődést s hamarosan a komoly munka végzésére is szép számmal gyűltek egybe egyháziak és világiak.

Az elnöklő esperes üdvözlő és megnyitó beszéde után első volt a kegyeleti köteleességek lerovása a mult gyűlés óta elhalt két kiváló köri tag Fésös és Tabajdi iránt. Emlékek jegyzőkönyvünkben örökítették, családjukhoz pedig részvétiratot küldünk.

Majd *Mártha József* tagtársunk tartá meg értekezését azon vitára kitűzött kérdés felett: „Ki tanítsa a vallást a népiskolában?” E kérdés tárgyalásánál meghívtuk értekezletünkre az épen itt és ekkor egyetemes értekezletet tartó egyházmegyei tanítói testületet is, óhajuk és véleményük szabad nyilvánítására hiva fel őket.

És mindnyájan örömmel hallottuk a református tanítói öntudat egyhangú megnyilatkozását, a mely nem gravitál az egyházon kifelé, hanem felekezeti népiskoláink tan és nevelési rendszerét egységesnek tartva nem engedi a népiskolai tanítást és nevelést általános vallás erkölcsi jellegétől, a tanítót pedig nevelői leghatalmasabb eszközétől megfosztatni, nem engedi ki kezéből a vallás-tanítást. Többek hozzászólása után az értekezlet is azon álláspontra helyezkedett, hogy felekezeti népiskoláinkban a vallást teljes sikerrel csakis a tanító taníthatja. Csak ez felel meg a protestantismus szellemének, egyházunk egész történelmi múltjának, autonómiánk intencióinak, az egységes népiskolai tanrendszernek, a vallás-erkölcsi jellemképzés valódi érdekének, az iskolai fegyelemnek, az ember szellemi egységének s a buzgó tanító önérzetének.

Mi értelme is volna felekezeti népiskoláink fenntartásának ha azokba külön vallás-tanítókat járatnánk be? S mily szörnyű könnyűség volna akkor megválni az iskolától, melyet már úgylis csak egy vékonyka tantárgy fűzne hozzánk. A népiskolai vallás erkölcsi jellemképzés intenzívebbé tétele végett nem népiskoláink tanrendszerét, hanem a tanítóképezdek nevelési rendszerét kell reformálni.

Második tárgyalás hangulatos és kedélyes bevezetés után *Nagy László* referál a különböző egyházmegyék gyűléseinek jegyzőkönyveiből kibővített közérdekű dolgokról. Ilyen egyebek közt a partikularis gyámintézetek vajudó ügye s az elaltatott lelkeszi nyugdíjintézet. Indítványára — köszönetet mondva érdekes és szellemes dolgozatáért — értekezlet elfogadja, hogy a lelkeszi gyámintézet részére eddig járó évi államsegély egyházmegyénk területén ezután a testi-lelki fogyatkozásban szenvedő szolgálatképtelen lelkeszek segélyezésére, illetve nyugdíjazására fordíttassék; s a gyámintézet hivatalnokai nem kinevezés szerűleg, hanem a n.-bányai egyházmegye példája szerint, a részvényesek által az espereshez beküldött titkos szavazással választassanak, s ez indítványokat sorsuk eldöntése végett az őszi gyűlés elé terjeszti.

Végül *Szilva István* értekezett az egyházi éneklés reformjáról, aestheticusabbá tételéről. Indítványára értekezletünk kimondta, hogy az egyházmegye területén legalább három lelkeszi tanítói közös énekkar szervezését munkába veszi de a maga részéről óhajtja és ezzel a sikert biztosabban elérni látja, hogy tanítóink lehetőleg minden egyházunkban a nép fiaiból egyházi énekkart alakítsanak.

Megjegyzem, hogy ily gyülekezeti énekkar már sok egyházunkban van s némelyik igen szép eredményeket produkál.

Az értekezlet e tárgyai és az ebéd után folyt le a koncert. A fekete sereg ekkorra nagyon tarkává lett sőt szinte észrevétlenül elmerült a közletről s távolról egyesereglett nők kedélytől habzó tengerében.

Lelkeszek, tanítók s azok gyermekei töltötték be a koncert egyes számait. Művészileg és bravurral előadott komoly és vig szavalatok közé solo, majd zenekar, majd cimbalom által kísért énekkarabok voltak beekelve. És volt még egy pár száma a hangversenynek, a sz.-dobi egyházi énekkar mindenkit meglepő remek előadásá-

ban. E kis egyházban az ottani segédlelkész és tanító *Lénárd Ede* férfiakból, nőkből s gyermekekből oly pompásan fegyelmezett vegyes kart szervezett és tanított be, hogy valóban bámulatos s akármely művelt elemekből álló énekkarnak is dicséretére váló eredményeket ér el vele. A precíz tudás, a kifogástalan színezés, az előadás biztossága és fegyelmzettége valóban teljes elismerést vivott ki úgy a vezető ügyes ifjú, mint a szereplő kar iránt. Isten segítse őket minél többre!

Estétől reggelig az ifjak tánccal, az idősebbek asztalok mellett csoportosúlva töltötték az időt. A lombos terepélyes fák által még borongósabbá tett hajnalon annak kostatálásával oszlottunk el a fürdőtelepről, hogy ime, a hol öntudatos, helyes vezetés, lelkesültség, munkára készség s összetartás van, ott a természeti elemek esetleges háborgása nem állja útját az akarat és elhatározás érvényesülésének.

Kazay Gyula,
ért. jegyző.

Az egyházi adózás tárgyában szétküldött Jelentő- ívek betöltéséről.

A püspöki hivatal a napokban küldötte szét az egyházi adó összeírásához szükséges gyűjtő- és Jelentő-
íveket, melyeket — miután a múlt évben eszközölt hasonlő összeírás hézagos volt — most körültekintőbb részletezéssel kell kitölteni, összegezni az egyházak előjáróinak, hogy a munkálat alapján, az egyházi adó-csökkenés érdekében, tervbe vett tökésegyezés alapmunkálata s keresztülvitele foganatosítható legyen.

A Jelentő-ív kitöltéséhez adott útmutatás megmondja: mit, miért, hova kell írni. Ez útmutatást azonban sokan szükséztavának tartják, éppen azért, az egyöntetűség szempontjából, célszerűnek látszik bővebben írni róla e lapok hasábjain.

Első sorban meg kell jegyeznünk, hogy a Jelentő-ív adatai az 1897. évi adatokat ölelik fel. Ennélfogva alapul vehető azon munkálat is, melyet 1898-ban készítettünk, szintén az 1897. évi adatok alapján.

Megállapítandó a lélekszám. A lélekszám az 1897. dec. 31-iki zárlat szerint teendő fel.

Megállapítandó az egyházi terhet viselő egyháztagok száma. Hogy ezt pontosan tehesük, az összeírási ívet készítsük el a következő módon:

a) Kírjuk az egyházi adó főkönyvből azon egyháztagokat, kiknek államadójuk 0. Bevezetjük egyenként a neveket s a viselt egyházi terhet és pedig a terményt, a személyenként tartozó szolgálmányt, közalapi s tandíjjárulékot, a búzát köblönként 6 frt, a kétszerest 5 frt, az árpát, tengerit 3 frt, a zabot 2 frt 40 kr, az őr fát 10 frt, a szekér fát 2 frt, a esomó fát 40 kr, a rőzsét kévéenként 5 kr, a szénát szekér vagy csije szerint 5 frt, esomó szerint 40 kr, az ígás napszámot 2 frt, a kézi napszámot 40 kr stb. számítva, de mindenütt gondosan vigyázva arra, hogy egy-egy egyháztag terhéül csak azt vegyük fel, a mit azok egyenként szolgáltatnak. Mert például, ha az egyház, mint autonom-testület, szolgáltat a lelkesznek bizonyos mennyiségű szénát, fát, vagy szántás, behordásnál, a kézi erő alkalmazásánál nem vétetik igénybe egyenként az egyháztag, hanem csak — mondjuk — egy évben 5—6 ígás, 20—25 kézi napszám, vagy 2—5 fuvar fáért, szénáért stb., — az ily szolgálmány nem az egyes egyén egy évi, hanem több évre eloszló terhe, ennélfogva tisztán az 1897. évi adóteherbe felszámítani nem lehet.

Az így elkészített 0 adófizetők névsorát lezárjuk s megállapítjuk a Jelentő-ív 6., 7., 8. pontja számára:

6. a 0 állami adót fizetők számát, 7. a 0 állami adót fizetők egyházi terhé, 8. a 0 állami adót fizetők legkisebb és legnagyobb egyházi adóját.

b) Kiírjuk az egyházi adó főkönyvből azon egyháztagokat, kiknek állami adójuk 10 frt, vagy azon alól van. 10 frt 01 kr már felül van. Ezen így elkészített névsort is lezárjuk s megállapítjuk a Jelentő-iv 2., 3., 4., 5. pontjai számára: 2. a 10 frton alól adózók számát, 3. ezek állami egyenes adóját, 4. ezek összes egyházi terhé (a % nem egyéneként minden sor végén, hanem csak végösszeznél állapítandó meg), 5. a legkisebb és legnagyobb terhet.

c) Kiírjuk az adó főkönyvből azon egyháztagokat, kiknek állami adója 10 frt 01 krtól felfelé van. Ezen így elkészített névsort is lezárjuk s megállapítjuk, hogy a 10 frton felüli államadót fizetőknek a) mennyi az államadójuk, b) mennyi az egyházi terhük.

Midőn így a három névsorunk kész van, összegezzük a 0 adót, a 10 frton alól és 10 frton felül fizetők számát. Az így nyert összeget bevezetjük a Jelentő-ivben felül ezen pont feleletül: *Egyházi adót fizetők összes száma.*

Összegezzük a két utóbbi névsorból az állami adókat s az összeget bevezetjük a Jelentő-iv 1. pontja alatt azon kérdésre feleletül: *Mennyi volt az egyházközségi tagok összes egyenes állami adója az 1897. évben?*

A b) alatti összeírásból felelünk a 2., 3., 4., 5. pont alatti kérdésekre, az a) alatti összeírásból felelünk a 6., 7., 8. számú kérdésekre.

A b) és c) számú összeírást, mert ebben az állami adók is benne foglaltatnak, saját előjáróink hitelesítésén kívül, hitelesítettjük a községi jegyző és bíró aláírásával és pecsétjével is; legvégül, mely aláírás bizonyíték az összefoglalt három kimutatás elsőjéhez is, a mennyiben azt is igazolja, miszerint az első számú összeírásban foglaltaknak csakugyan nem volt állami adójuk.

A Jelentő-iv 9-ik pontjára a felelet az 1897. évi lezárt s megvizsgált számadás alapján adandó meg. Nem lehet tehát ide venni például azon ingatlanok jövedelmét, melyeket a lelkészek vagy tanítók használnak s a melyek után a jövedelem nem a gondnok kezén keresztül, hanem közvetlenül jut a belhivatalnok kezébe. Viszont kihagyandó és mellőzendő az oly tétel, mely csak mint átmeneti kiadás vagy bevétel szerepelt az 1897. évi számadásban. Például: építés, nagyobb átalakítás, kölcsön stb. Szemelőtt tartandó itt az egyházi törvény 241—243. §-a s mellőzendő az, a mi az 1897. évi számadásba csak a 248. §. szerint állított be.

A Jelentő-iv 10-ik pontjára a feleletet szintén az 1897. évi számadás adja meg. Azt nevezetesen, hogy az egyháznak a) egyházfentartásra, b) iskolafentartásra fordított kiadásából mennyit fedezett az egyháztagokra teherként nehezülő egyházi adó, megállapítjuk, ha a számadásból kivesszük, mennyi volt az egyház bevétele, ingatlan-, tőke-kamat-, harangozás-, perselypénz-, közszükségletre fordítható adományokból, vegyesekből stb. A mi ezeken felül maradt, az fedezettett a kivetett egyházi adóval. Például azon költségeloirányzatban, mely a tanítói korpótlékok tárgyában kiadott: szükséglet 2520 frt 70 kr, fedezet 382 frt 43 kr, tehát egyházi adóval fedezettetik 2138 frt 27 kr. Ebből világosan látható, hogy ha valamelyik egyháznak a kiadása 2520 frt 70 kr volt, ebből nem az eloirányzat szerint kivetett 2645 frt 94 kr egyházi adóösszeg az, mely a kiadást fedezte, hanem azon 2138 frt 27 kr, mely bejön, azaz tényleg bevételeztetett. Viszont, ha valamelyik egyházban

az eloirányzott vagy kivetett egyházi adóból az 1897-iki, meglehetősen szűk termésű évben, nem jött be a szükséges összeg és így a szükségletet, a kintmaradt egyházi adó erejéig, kölcsönrel kellett fedezni: itt nem az az összeg teendő ki a 10-ik pontra adott feleletül, a mely az egyházi adóból tényleg 1897-ben befolyt, hanem azon összeg, mely a szükségletet az egyházi adó terhére felvett kölcsönrel együtt fedezte, mert ez az összeg az, mely az egyház más bevételeit az egyházi adóval együtt a szükséglet erejéig fedezte.

A Jelentő-iv 10-ik pontjában feltett kérdésre feleletül nem elég azt mondani, hogy az e. adó: párbér, osztályba sorozás! Be kell vezetni szóról-szóra magát az elfogadott s egyházi felsőbbség által megerősített adókulesot. A példa ott van az utasításban, mely teljes birtokaránylagos, tisztán csak pénzre szóló adókulesot tüntet ugyan fel, de hol az egyházi teher vegyes: az erre vonatkozó feltételek vezetendő be. Födolog, hogy maga a kules legyen érthetőn és kimerítőleg feltüntetve.

A Jelentő-iv 12-ik pontja alatt vagy az, hogy ingyeniszkoláztatás van, vagy a) alatt egy gyermek tandija, b) alatt a több gyermeket taníttató szüléknek nyújtott esetleges kedvezmény vezetendő be.

Az így kitöltött s aláírt és párban is kiállított Jelentő-iv az összeírasi ívvel, mint ellenőrző alampunkálattal, az esperesi hivatalhoz terjesztetik. Ott a gyűjtő-ívbe az egyes adatok bevezettetvén, a Jelentő-iv, a párban itt is kiállított összesítő ívvel együtt, de az összeírasi alampunkát nélkül, a püspöki hivatalhoz küldetik be.

Azt gondolom, hogy ezzel elmondottam mindazt arra nézve, hogy jóakarattal a kellő, pontos, kimerítő munkát elvégezhezzük. Ha netán valakinek mégis lenne valamelyik tárgyra nézve kételye, s így felvilágosításra szüksége: alólirott szívesen szolgálatára áll.

Zsigmond Sándor.

IRODALOM.

Önnevelés értelmi, testi és erkölcsi téren. Utmutató fiatal emberek és tanulók számára. *Blackie Stuart János* angol eredetije után. A szerző életrajzával. Fordította *Csiky Lajos*, debreceni ev. ref. theol. akad. tanár. Budapest, 1898. 8-r. 108 l. — A rendkívül érdekes és hasznos mű eredetileg a Prot. Egyh. és Isk. Lap múlt évi folyamában látott napvilágot s onnan jelent meg külön lenyomatkepen önálló kötetben. És hogy így is megjelent s a közönségnek hozzáférhetővé tétetett, föltétlenül helyeseljük, mert e mű olyan szép és üdvös nevelési elvekkel van telve, hogy azokat szorgalmasan olvasgatni és követni kellene minden művelt ifjú embernek, sőt még a felnőttek is sokat tanulhatnak belőle s a paedagogus is igazi lelki gyönyörrel olvashatja a szerzőnek classikus fejtegetéseit. Nem mindenkor vehet kezébe az ember olyan könyvet, mely ananyi élvezetet és tanúságot nyújtana, mint a Blackie műve. Egy kis paedagogiai encyklopaedia könnyed stylusban, vonzó előadással. Föltétlen dícséret illeti meg *Csikyt*, hogy magyarra átültette, helyesebben mondva, hogy Blackie műve után magyar Önnevelését megírta. A könyv elején *Csiky* a szerző életét rajzolja nagy szeretettel, szinte elragadtatással egy Londonban „Prof. Blackie. His Sayings and Doings” címmel megjelent könyv után. Blackie 1809-ben született, 1895-ben halt meg. Életét jórésben, mint edinburgi egyetemi tanár töltötte el, a hol a görög nyelvet és irodalmat adta elő. Görög tanulmányainak

eredményét számos kiváló műve jelzi. Egy hellén clubbot is hozott létre, melyben Edinburg legkiválóbb emberei találkoztak s olvasták és vitatták a görög írókat. Kiváló politikus, nem közönséges költő, s mindenkifelett ideális gondolkodású jó, presbyterianus kálvinista volt. Ily ember műve az Önévelés, mely 3 nagyobb részre oszlik. Az első szól az értelmi-, a második a testi-, a harmadik az erkölcsi nevelésről. E felosztás fogalmat adhat már a könyv tartalmáról, de csak elmosódó halvány fogalmat. Akkor érezzük csak, hogy mennyi gyümölcsözésre szánt szellemi tőke van Blackie művében lefektetve, ha figyelmesen olvassuk. Szívesen ajánljuk tehát e ritka tanúságos művet első sorban, a kiknek száma van, a fiatal embereknek, de azután mindenkinek, a kit önnön nevelése érdekel. A könyv ára egészen jutányos 50 kr. Kapható a Telegdy-féle könyvkereskedésben, Debrecenben.

Előfizetési felhívás. Egy kötet *Egyházi Beszéd* del lépek a nyilvánosság elé. A kötet 10—12 ívnyi terjedelemben, folyó évi augusztus hó közepén fog megjelenni. Tartalmaz 18—20 drb ünnepi és közönséges alkalomra írt beszédet. A beszédek formája lehetőleg szónokolható modorban van tartva. Irányuk a fajtogató hitközöny és a megváltozott viszonyok által előidézett vészes jelenségek ellen való védekezés. Előfizetési ára hármentes küldéssel 1 frt. Bolti ára magasabb lesz. Gyűjtőknek tiz gyűjtött előfizető után tiszteletpéldánnyal szívesen szolgálók. A gyűjtőveket és előfizetési pénzeket címre kérem küldeni, legkésőbb folyó évi augusztus hó 15-ig. Kecskeméten, 1899. év június havában. *Arany Gusztáv* ref. s.-lelkész.

Megjelentek s lapunkhoz beküldettek: 1. *A tiszáninneni ev. ref. egyházkerület* 1899 május hó 2 4. napjain Miskolcon tartott tavaszi közgyűlésének *jegyzőkönyve*. Szerkesztette *Radósi György*, egyh. ker. főjegyző. Nyolcadréten, 162 lapon magában foglalja az 1—94. sz. közgyűlési végzéseket és az 1—V. sz. bírósági ítéleteket. — 2. *A beregi ev. ref. egyházmegye* 1899. évi márc. 21. napján Beregszászban tartott közgyűlésének *jegyzőkönyve*. Kiadta *Simon Andor* egyházmegyei főjegyző. — 3. *A máramaros-ugocsai ev. reform. egyházmegye* 1899. évi ápr. hó 19-ik napján, Nagy-Szöllösön tartott közgyűlésének *jegyzőkönyve*. Szerkesztette *Biki Ferenc* egyházmegyei papi főjegyző. E füzet tartalmazza György Endre új egyházmegyei gondnok székfoglaló beszédét. — 4. *A nagybányai ev. ref. egyházmegye* 1899. évi április 25—26. napjain Nagybányán tartott közgyűlésének *jegyzőkönyve*. Szerkesztette *Gergely Károly* e. m. főjegyző. — 5. *Értesítő a kegyes-tanítórendiek debreceni algymnasiumáról* az 1898—99. iskolai évben. Közli *Vas Károly* h. igazgató. A tiz első lapot b. e. *Userhalmy József* házfőnök és igazgató emlékének szentelt *Mácska Lajos* tollából; ezt követi „Két évtized Afrika felfedezése történetéből“ *Láng Jánostól*. Ezután a szokásos értesítői anyag következik; a tanárok száma 7, növendékek száma 179, köztük 4 református. Végül közli az értesítő az állammal kötött szerződést, mely a gymnasiumnak főgymnasiummá kiépítését biztosítja. — 6. *Bem—Petőfi körkép*. (Nagy-Szeben bevételé 1849 márc. 11.) Festette *Styka Jan*, *Vágó Pal* és *Spányi Béla*. Ára 1 frt. Bevezetéssel és kellő magyarító szöveggel ellátva 12 remek képben mutatja be a Budapesten kiállított nagyhirű körképet, melyek figyelmes megtekintése vágyat ébreszt az eredeti nagy mű látására; azok előtt pedig, kik már gyönyörködhetek abban, kellemes emlékül szolgál.

A Képes Családi Lapok című illusztrált szép-irodalmi heti lap minden számban szebbnél-szebb, művészinél-művészből képeket, tizenhárom számon keresztül két regényt a lap hasábjain, egy külön beköthető mellékleti regényt, számos humoreszket, hangulatos, tartalmas költeményeket, ismeretterjesztő kritikai cikkeket, a napi kérdésekkel foglalkozó csevegéseket tartalmaz. Ezen kívül az, a ki egy negyedévi előfizetéshez (1 frt 50 kr-hoz) még 20 krt küld csomagolási és postaszállítási költséget, még egy külön regényt kap a Képes Családi Lapok kiadóhivatalától, mely előfizetéseket a hó bármely napjától elfogad és kívánatra ingyen küld mutatványszámot. (Budapest, VI. Szondy-utca 11. szám.)

K Ü L F Ö L D.

Amerikai apróságok.

Nagy mozgolódás észlelhető mostanában az amerikai katolikusság körében. A mellett, hogy a jövő év folyamán innen is nagy csapatokban indulnak zarándok-menetek Rómába az új évszázad megnyitási ünnepségére, meg más tekintetben is emlékeztetéssé akarja tenni az 1900-ik évet az amerikai katolikus egyház. Ugyanis nagy népszámlálást rendelt el az E.-Államok területén élő hivei között, hogy immár határozottan, pontosan megállapíthatassék, az Unio lakosságának hány százalékát teszik ki Róma egyházának követői. De ez csak mellékes cél. A főcél az, hogy megdöntsék az egész világ előtt azt az elterjedt nézetet, hogy Amerika egy prot. állam volna. Már most nagyban gyűjtik az e célt szolgáló, s mondanom sem kell, hogy nagyon is célzatosan összeállított adatokat. A kimutatás nem lesz megbízható, mert hiszen teljesen egyoldalú lesz az. Csak a rom. katolikusság *lélekszámát* fogja az feltüntetni, ebből pedig különösen Amerikában, bajos megítélni egy felekezet erejét, értékét. A rom. katolicizmus itt is azt a lélekhajhászó politikát üzi, mint bárhol egyébutt. S bár a talaj nem is igen kedvez neki, bár sokszor csúfos kudarcra, verességgel kell visszavonulnia, mégis elvitathatlan tény, hogy a katolicizmus Amerikában az utóbbi évtizedek folyamán jelentékeny előhaladást tett.

Hanem van ennek a népszámlálásnak egy fontosabb, érdekesebb célja is, de ez már nem kerül a nyilvánosság elé. Ugyanis összegyűjtik az amerikai kath. egyház vagyoni állását feltüntető adatokat, de nemcsak ezt, hanem az egyházi-irodalmi és általában a szellemi téren kifejtett munkálkodásnak eddigi eredményeit is. S ha ezt egybevetik a multak munkáival, egy oly biztató képet fognak nyerni, melynek felmutatása minden ifju klerikusra ösztönző erővel fog birni. Mert soha a katolicizmus annyit nem dolgozott, annyi anyagi javat nem gyűjtött, annyi fanatizmust ki nem fejtett, mint az utóbbi 10—15 év alatt Amerikában! De azért legyünk nyugodtak, Amerika szabad népét Róma soha sem fogja járma alá hajthatni. Róma — s az itteni köz-szellem, köz-érzés, köz-gondolkodás egymást merőben kizáró fogalmak! A katolicizmus erősödése, normalisnál nagyobb szaporodása európai kath. országok népességének megfogyásával, vagyis a kivándorlással áll kapcsolatban. Évenként ezren és ezren vándorolnak ki a kath. Irországból, Ausztriából, Olaszhonból, kik itt azonnal egyházat is alakítanak, templomot építenek és maguknak plebánust hoztatnak.

* * *

Megint egy újdonságot hoztak be az amerikai templomokba. És pedig azt, hogy a prédikáció textusát

illusztrációban is bemutatják a hiveknek. Magam is jelen voltam nem régiben egy ily „képes“ istenitiszteleten. De megnyugtatóan itt mindjárt megjegyzem, hogy *nem református* templomban. A kollega Jairus leányának feltámasztásáról predikált. Hát bizony ki volt ott pingálva meglehetősen durva kréta rajzban a mi édes Idvezítőnk, a mint a halott leányzó kopsrójánál megállott! Aztán ennek a képnek történetét elemezte a predikátor. Mondhatom, hatást ért el vele. A mi igen természetes és könnyen is érthető. Nem csak az értelmet, hanem az érzelmeket is foglalkoztatta ekkép derék kollegánk. Persze minden vasárnap más kép van a szószék fölé akasztva, mely megfelel a predikáció tárgyának. Aztán még mondja valaki, hogy a protestánsok istenitisztelete sivár és egyoldalú! De én abban a hitben és meggyőződésben vagyok, hogy a mi Kálvinunknak nem volt szüksége hallgatói érzékeinek ily módon való foglalkoztatására, mert az evangelium minden időben Istennek hatalma, minden hívőnek idvességére, ha az a maga tisztaságában, nemes egyszerűségében predikáltatik!

Jelen voltam egyszer Pitsburgban egy olyan istenitiszteleten is, hol a szentföldről épen visszatért lelkész predikációját maga illusztrálta, kathedrája mögött levő táblára rajzolván a Jordán folyót, s annak mentén tett utazását. Én még ezt is az istenitisztelet profanizálásának tartom. Ilyes dolgok csak devalválják az igehirdetés erejét, s az istenitisztelet komolyságának rovására mehetnek és történhetnek.

* * *

Hadd zárjam be mostani közleményemet egy érdekes aprósággal, mely csaknem elmehetne adoma-számba is. De a Chicagói Tribune szavától érte, hogy ez a dolog valószínűleg megtörtént a mi kis falunkban — Chicagóban.

Egyik adventista egyház léleképítő próbára akarván tenni hívei jártasságát, olvasottságát a Bibliában, predikáció közben hirtelen megállott, s következő kérdést intézte a gyülekezet jelenlevő tagjaihoz:

— Ugyan mondjátok meg, atyámfiai, hányan olvasták közületek elejétől végig a Bibliát?

50 kéz eme kedett fel egyszerre.

— Helyes, nagyon örülök, hogy így van, — mondá a lelkész. — De most kérdem, hányan olvasták közületek Judás apostol levelének a *második* részét?

40 kéz meredt az égnék.

— Hát jól van ez is — mondá a tréfás igehirdető, miközben mosoly ült arcára — hanem ha hazaértek kedves hiveim, olvassátok el még egyszer ezt a fejezetet, s olyan érdekes dologra jöttök rá, a miből egész életekre hasznos tanulságot vesztek magatoknak!

Hiszzen Judás apostol levelének *csak egy része van!*

Chicago. Ills. 8708 Buffalo-ave.

Harsányi Sándor,
ev. ref. missziói lelkész.

A D A T O K

a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez.

70. A nánási ev. ref. egyház történelme.

(Folytatás.)

Megengedtetvén az egyházi gyűléseknek politikai biztos jelenléte nélkül való tartása, rögtön elhatározza a nánási presbyterium, hogy legalább is négyszer évenként tartandó gyűlés.¹ 1855-ben elhatározzák, hogy az adózást reformálni kell, mert épen ezen évben vonja kérdőre az egyházat a szolgabíró is, mert bizonyosan

„az egyházi javak erélytelen kezelésének következménye az, hogy az egyház hivatalnokait fizetni nem tudja“.¹ Adókövetési kulcs gyanánt elfogadják a „császári királyi adót, mint a lehető legbiztosabbat, ugy azonban, hogy ha gyakorlat útján az derülend ki, hogy a nemesen nagy cél e képen is elérhető. 4 frt mint maximum legyen egyházi adó“.² 1855 okt. 19-én pedig véglegesen megszavazzák az egyházi adónak birtok arányában való fizetését: „az igazságot inkább megközelítő elviselhetési képesség arányában történendő fizetés állapittatik meg.“ Ugyanakkor elhatározzák, hogy mivel sok bajjal és kárral jár az adónak terményben való fizetése, ezután pénzben fizetessék az egyházi adó. (Azon szokást pedig, hogy az egyháziak házról-házra járva szedjék be a terményeket már 1852-ben eltörölték, e helyett mindenkinek az egyház magtárába kellett szállítani.) Ugyancsak 1855-ben az egyház tagjait adózási képesség tekintetében 5 osztályba sorozzák. Ezen osztályozás szerint 2830 adózó közül 1310 fizette az egyházi adó minimális fokát az egy forintot és így is 4310 frt gyűlt be adóból. Ugyanakkor kimondta az egyháztanács, hogy „a dologtalan szegények, özvegyek és még több engedélyre méltók előtt nem zárja el a folyamodás útját“.³ 1857-ben pedig az eddigi adózási fokozatok mellé még egy 30 krost is hoznak be.

Az egyházi adó rendszeresebb kezelésére egyházi adószedőt választottak 150 frtos fizetéssel, a ki mellett adóhajtó szolgálta működött 70 frt fizetéssel. Még ugyanazon évben segédképen egy algondnokot választottak mellé 40 frt fizetéssel. De csakhamar eltörlik az algondnoki hivatalt és az adószedő veszi át annak gondjait is 200 frt fizetés mellett.⁴ 1863-ban egyházi pénztárnoki állást szerveznek 210 frt fizetéssel, kinek feladata az egyházi és iskolai adószedés, mellette áll az algondnok, a ki az egyház gazdasági és réti ügyeit kezeli.⁵

Mindezen intézkedések dacára csak nehezen ment még ekkor az anyagi szükségletek fedezése. Benedek esperes írja jelentésében 1861 febr. 4-én „a szellemi előhaladást mozgó anyagi kerek a mily mérséklettel számíthatnak ki eleitől fogva, oly gyengén, gyakran felakadva foroghatnak, mint ezt története, multja, jelene ez egyházfelekezetnek kiáltó szavakban tanusítja“.⁶

1859-ben a lelkész-elnök kéri az egyház anyagi ügyeinek vezetése alól magát felmenteni és azt egy választandó főgondnokra bízni, nála csak a szellemi vezetést hagyván meg.⁷

1860-ban megindult a mozgalom a protestáns egyház újjászervezésére. Ez az egyes egyházak megkérdezésével történt. Az egyes egyházak véleményei alapján az egyházkerületi gyűlés 1860 okt. 6-án elrendeli, hogy „a hol a presbyteriumok maguk egészítik ki magukat, a lehető legszélesebben kiterjesztendő népképviselőlet alapján haladéknélkül új presbyteriumot válasszanak“.⁸ Az újjáalakítás 1861 márc. 30-án történik meg és meghatározzák, hogy érvényes határozat hozatalára a presbyterium felének kell jelen lennie.⁹

1872-ben „mivel a presbyterium tetemesen megfogyott halálozás és erőtlenség által, lemond és márc. 24-én

¹ Egyházi levéltár 1855/18.

² Jegyzőkönyv 1855 május 22-én.

³ U. o. 1855 nov. 7-én 3-4p.

⁴ Jegyzőkönyv 1857 márc. 15-én 7p.

⁵ U. o. 1863 apr. 24-én 4p.

⁶ U. o. 1861 okt. 31.

⁷ U. o. 1859 nov. 2-án 4p.

⁸ U. o. 1860 nov. 5-én 5p.

⁹ U. o. 1861 okt. 31.

¹ Jegyzőkönyv 1854 szept. 10. 1p.

megalakítják az új presbiteriumot és a presbiterium leteszi az egyházkerület által előírt eskü-formát.

Visszaemlékezvén azonban az ötvenes évek szomorú tapasztalataira, az eskü azon szavai után: „az egyházmegyei és egyházkerületi törvényes hatóságok rendeleteinek, határozatainak és ítéleteinek engedelmeskedni”, ezen szavakat szurják közbe: „mindaddig, míg azok egyházunk önállóságával ellentétben nem lesznek”.¹

Az ötvenes évek ezen „szomorú tapasztalatait” fedjük a feledés fátyolával!

A presbiterium kebelében 1872-ben az ügyek könnyebb vitelére megalakítják a tanügyi, gazdasági és számvevő bizottságokat.

1874-ben pedig Katona lelkész indítványára tisztazzák a városnak és egyháznak egymáshoz való viszonyát, a mennyiben eddig közös ügyek voltak. A város gondoztatta a tornyot, faggyut adott az egyháznak és az úrvacsorai bort stb.

Barcsa János,

h.-nánási gymn. tanár.

(Folyt. köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Személyi hír.** Főtiszteletű *Kiss Áron* püspök úr családjával együtt Erdőbényéről Matlárházára távozott s ott fogja üdülésre szánt szabad idejét eltölteni. Onnan remélhetőleg augusztus hó végén érkezik vissza Debrecenbe.

— **Lelkész-választás.** Már korábban jeleztük, hogy a szatmári egyház presbiteriuma a *Biki Károly* győrtekei lelkész és szatmári egyh. megyei esperesnek lelkészül való meghívása érdekében megtette a kellő lépéseket. Most arról értesülünk, hogy a meghívás szerinti választás a múlt héten meg is történt, mellette szavazván 639 választó, ellene 37. Ismételten melegen gratulálunk úgy a választóknak, mint a megválasztottnak.

— **Közös egyházi értekezlet Debrecenben.** A „Prot. Egyházi és Iskolai Lap” közelebbi számában *Hamar István* magáévé teszi azt a *dr. Szabó Aladár* által a „Hajnal” lapjain korábban felvetett eszmét, hogy „*Protestáns Irodalmi Társaság*” szeptember havában tartandó gyűlése alkalmával Debrecenben közös egyházi értekezlet tartassék; s rámutatván a közös összejövetel szükségére felhívja „a tiszántúli egyházkerületi értekezlet intéző bizottságát, vagy Debrecen vezető férfait”, hogy vegyék kezökbe az ügyet, készítsék el a programot, indítsák meg az akciót a közös értekezlet sikere érdekében. Mi, a magunk részéről melegen üdvözljük ugyan most is a közös értekezlet eszméjét s örömmel látjuk annak megvalósulását: gyakorlatilag azonban — az idő ily előrehaladt állapotában — kivihetetlennek tartjuk. Mert eltekintve attól, hogy az egyházi értekezlet intéző bizottsága — véleményünk szerint — csak az egyenesen hozzá intézett felhívás vagy beadvány alapján boesátkozhatnak hivatalosan az ügy tárgyalásába, erősen kérdéses, hogy ily megkeresés esetén is, az a bizottság, melynek tagjai július, augusztus hóban üdülés végett szerte-széllyel vannak az országban, előkészíthetné-e a kitézött időre a tervezett értekezletet oly képen, hogy annak igazi eredménye lehetne. Ily előkészítés nélkül pedig a pusztá társalgásból folyó egyéni vélemény nyilvánításoknál (melyek a nélkül is ismeretesek), nagyobb jelentősége annak alig lehetne.

¹ U. o. 1872 márc. 24.

— **A lelkész-képességi vizsgák** egyházkerületünkben folyó évi szeptember hó 21—23. napjain tartatnak. És pedig 21-ikén jelentkezés a szükséges okmányokkal együtt a főtiszt. püspöki hivatalban; 22—23-ikán a szóbeli és gyakorlati vizsgák tartatnak. A II-ik vizsgát tevők otthon kátémagyarázatot írnak a XXI-ik kérdéstről (Mi az igaz hit?), egyházi beszédet készítenek Ján. 4, 24. (Az Isten lélek, stb.) alapján.

— **A tanítóképeségi vizsgák** f. évi aug. 27. s kk. napjain tartatnak, a következő renddel: aug. 27. jelentkezés a szükséges okmányokkal a tanítóképezdei igazgatóságnál, aug. 28-ikán írásbeli, aug. 29. és következő napjain szóbeli és gyakorlati vizsgák.

— **A debreceni főgymnasiumban tartandó vizsgák rendje.** A javító és pótló vizsgálatok szeptember hó I. és 2. napjain, még pedig az V—VIII. osztályokról szept. 1-ső, az I—IV. osztályokról szept. 2-ik napján; a fölvételi vizsgálatok szept. 1. 2. napjain délután; a magánvizsgálatok: a VIII-ik osztályról szept. 1-ső, az I—VII. osztályokról szept. 2. és 3-ik napjain délelőtt az írásbeliekből, délután a szóbeliekből tartatnak. Az érettségi vizsgálat ideje: az írásbeliekből szept. 2—6. napjain, a szóbeliekből szept. 8. és 9. napjai.

— **Tápinézeti díjak.** A főtiszteletű egyházkerület közelebbi közgyűlésének 110-ik számu határozata szerint a tápinézeti esedékes díjak a jövő iskolai évtől kezdve nem mint eddig 3 részletben, hanem 2 egyenlő részletben, nevezetesen szeptember és január hónapokban fizetendők; s a felvett tagok csak azon esetben vehetnek részt az étkezésben, ha az esedékes díjat befizették. A mai befizetett díjak sémmit sem adatnak vissza. Erre a határozatra a szülők és tanulók tájékoztatása végett szükségesnek látjuk a figyelmet felhívni.

— **Értesítés a kolozsvári ev. ref. Szeretetházban berendezett internátusban való felvétel iránt.** A kolozsvári ev. ref. szeretetházban leány-internátus rendeztetett be s folyó évi szeptember 1-én megnyitattik. Az internátusba, a Kolozsvárt levő különböző tanintézetekbe járó, 10 évet betöltött, leányok teljes ellátásra felvétetnek. Az ellátási díj egy tanévre 220 frt. Ev. ref. lelkészek, tanárok, tanítók gyermekei 180 frt kedvezményes díjért nyerhetnek ellátást. A díjak évnegyedenként előre fizetendők. Belépes alkalmával minden növendék felszerelési díj címen 3 forintot fizet. A felvételért való kérvények a szeretetházi bizottsághoz intézendők és Pokoly József theol. tanár, bizottsági előadó címére küldendők *folyó évi augusztus hó 15-ig.* A kérvényhez születési, himlő-újraoltási és orvosi bizonyítványt kell mellékelni. A felvételtől a kérvényezők augusztus hó 28-ig értesíttetnek. A felvétel véglegesítését orvosi vizsgálat előzi meg. Az intézet teljesen modern berendezésű, külön háló és nappali-, illetőleg munkatermekkel, mosdó s fürdő szobákkal. A felügyelet a növendékek tanulására is kiterjed és a tanórákra való előkészületnél is segédkezik. A felvett növendékek elegendő mennyiségű s a lehető legegyszerűbb felszerelvényekkel és ruházattal látandók el. Ágyneműeket magukkal kell hozniok. Kolozsvár. 1899. július hó 17. *Bartók György dr.*, püspök, b. elnök. *Pokoly József*, b. előadó.

— **Értesítés ev. ref. lelkészi és tanári árváknak a kolozsvári ev. ref. szeretetházba való felvétel iránt.** A kolozsvári ev. ref. szeretetház folyó 1899. év szeptember 1-én, 10 leány-árva számára megnyitattik. Felvételért egyelőre olyan ev. ref. lelkészi és tanári leányárvák folyamodhatnak, kik 10-ik életévüket betöltötték, a népiskola négy osztályát sikerrel végezték. A felvett árvák lakást, étkezést, ruházatot, ágyneműeket

és tanszereket is az intézetben nyernek, de az országos gyámintézet által részökre adott gyámolítási járulékot a szeretetház céljaira beszolgáltatni kötelesek. A folyamodványok a felvételért a szeretetháziügyi bizottsághoz intézendők és Pokoly József theol. tanár, b. előadó nevére küldendők *1899. év augusztus hó 15-ig*. A folyamodványhoz melléklendők: a) keresztlevel, b) szegénységi bizonyítvány, c) orvosi bizonyítvány, d) iskolai bizonyítvány, e) az elhalt szülő halotti anyakönyvi kivonata, f) esperesi bizonylat az árva részére megállapított országos gyámintézeti segély összegéről, g) az anyának vagy a törvényes gyámnak beleegyező nyilatkozata, hogy az árva részére eső országos gyámintézeti segélyt, míg az árva az intézetben van, illetőleg a segélynek élvezetére jogosult, évenként az intézetnek engedi át. A felvétel felől a folyamodók augusztus hó 28-ig értesítetnek, de felvételök csak az intézetben előzetesen megejtett orvosi vizsgálat után lesz végleges. Kolozsvár, 1899. július hó 17-én. *Bartók György dr.*, püspök, b. elnök. *Pokoly József*, b. előadó.

— **Halálozás.** *Vajus Sándor*, a gulácsi egyház lelkésze e hó 25-én hosszas szenvedés után elhunyt, hagyván maga után a bús özvegyen kívül négy kiskorú árvát. A gondviselés Istene vegye oltalmába az özvegyet árvaival együtt, — a megboldogultnak sirja felett virraszson a kegyeletes megemlékezés!

— **Felhívás.** Kedves barátaim, kik az 1879-ik évben együtt végeztük Debrecenben a theologiai cursust, s 1889-ben 10 éves találkozózt tartva elhatároztuk, hogy — ha élünk — ez év folyamán ősszel 20 éves találkozóra jövendünk össze szintén Debrecenben: baráti szeretettel fölhlak benneteket, hogy tekintettel a prot. irod. társaság szept. 20-án tartandó gyűlésére, mi — ha megérhetjük e napot — szept. hó 19-én d. u. 6 órakor találkozzunk a főiskolai szeniori hivatalban, a mikor azután a további programot megállapítandjuk. A viszontlátás édes reménységében vagyok Majtis, 1899. július hó 25-én. szerető barátotok: *F. Varga Lajos*. (Kérem egyházi lapjainkat: sziveskedjenek e felhívást átvenni, s közölni.)

— **Hibaigazítás.** Lapunk közelebbi számának vezérekében a 435-ik lapon (a belső hasábon, 18-ik és 19-ik sorokban) „*kelet népét*” helyett ez olvasandó: „*kelet népéé*” legyen.

Szerkesztői üzenetek.

Zs. B., F. L., dr. P. Gy. becses küldeményeiket köszönettel vettük s a következő számokban közöljük.

TARTALOMJEGYZÉK: Népiskolánk adminisztrációja kérdéséhez. Argus. — A legerősebb fegyver. Exul. — Egy szép levél. Révész Kálmán. — Közéletünk: Lelkeszi értekezlet Óváriban. Kazay Gyula. — Az egyházi adózás tárgyában szétküldött Jelentő-ívek betöltéséről. Zsigmond Sándor. — Irodalom. — Külföld: Amerikai apróságok. Harsányi Sándor. — Adatok a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kebelében lévő egyházak történetéhez: 70. A nánási ev. ref. egyház története. Barcsa János. — Különfélek. — Szerkesztői üzenetek.

Felölös szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Eröss Lajos.**

Pályázati hirdetés helyettes tanári állásra.

A *hódmező-vásárhelyi* ev. ref. főgymnasiumnál a rendes tanár betegsége következtében a *történelmi és latin nyelvi* tanszékre az 1899—1900. iskolai évre *helyettes tanár* kerestetik, kinek javadalma évi 800 frt

fizetés és 100 frt lakáspénz. A választásnál az ev. ref. vallásúak előnyben részesülnek. Az állás 1899. évi szept. 1-én foglalandó el. A kellően felszerelt folyamodványok *f. évi aug. 18-ig* küldendők be nt. *Szabó János* esperes-lelkész úrhoz, mint a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyháztanács elnökéhez.

Hódmező-Vásárhelyt, 1899. jul. 20-án.

Szeremlei Sámuel,

a főgymn. igazgató-tanács elnöke.

1—2

Pályázati hirdetés.

A *békési* ev. ref. egyház az előléptetés folytán megüresedett központi III-ik osztályú elemi fi-iskola „A” szakasz *tanítói állására* pályázatot hirdet.

Évi javadalom: 200 frt készpénz; kilenc hold föld haszonélvezete, melynek összes adóját az egyház fizeti; tizenegy hold föld helyett 77 forint; tizenkét hectoliter 30 liter búza, ugyanannyi árpa; lakbér fejében 100 frt. Ötödéves korpótlék az állampénztárból.

E fizetés az országos nyugdíj-alapnál 500 forintra van értékelve korpótlékon kívül.

Kellőleg felszerelt kérvények *augusztus hó 15-ig* alulírotthoz küldendők.

Békés, 1899. jul. 24.

Kecskeméti Ferenc,

lelkész, iskolaszéki elnök.

1—2

Pályázat.

A *mihálydi* ev. ref. kántor-tanítói állásra pályázat hirdettetik.

Fizetés: 2 szobás lakáson és 2 holdas kerten kívül — díjlevél szerint — készpénzben, tandíjakban s egyéb illetményekben 500 frtra tehető.

Kötelesség: az osztatlan, vegyes iskola vezetésén és a kántori teendőkön kívül, a kánonikus órákon és nagy ünnepek délutánjain, s lelkész akadályoztatása esetén lelkész kelyettesítése.

Pályázati határidő *f. évi aug. hó 6-ika*. Az állás szept. 1-ig elfoglalandó.

Mihálydi (Szabolcs m.), 1899. jul. 19.

Marton Gyula,

ev. ref. lelkész.

2—2

Pályázat.

A *nagy-serindi* ev. ref. egyház az első osztályú vegyes iskolai *tanítói állomásra* pályázatot hirdet.

Fizetése: egy alkalmas padolt szobából álló lakáson kívül 250 forint készpénz az egyház pénztárából, 13 hl. gyült búza, ugyanannyi gabona az egyház magtárából. Pályázhat nem okleveles tanítójelölt is, ez évi *augusztus 20-ig* okmányait alulírotthoz küldje be.

Kötelessége: az I-ső osztályú vegyes iskola vezetése.

Az állomás ez évi szept. 1-én elfoglalandó.

Nagy-Zerind (Aradmegye), 1899. július 22.

Bán József,

ev. ref. lelkész.

Felhívás.

A német nyelvet 10 hónap alatt jól megtanulhatják nálam a magyar ajku gyermekek. Az iskolában a tanítási nyelv a német. Egész ellátásért a kosztos gyermek 18 frtot fizet havonta. Jelentkezéseket elfogad

Poprád, 1899. jun. 20.

Danhauser Rezső,

evang. tanító és muzeumi ör.

2—2

Pályásat.

A *kisújszállási* ev. ref. egyház népiskolájában pályázatot hirdet egy *kisegítő fitanítói állásra* az 1899–900. tanévre, melylyel a III. és IV. osztály tanítása van összekötve. — évnegyedenként az egyház pénztárából előre fizetendő 400 frt törzsfizetés, 50 frt lakbér javadalmazással.

Pályázhatnak okleveles ev. ref. vallású tanítók vagy tanítóképezdeji tanfolyamot végzett tanítójelöltek.

A pályázati kérvényekhez. — melyek *folyó évi augusztus hó 20-ig* alólírott iskolaszéki elnökhöz küldendők, — esatolandók lesznek az életkort, vallást, képesítést, netalán eddigi alkalmazást igazoló okmányok.

Az állomás a tanév folyama alatt el nem hagyható, f. év szept. 1-ső napján elfoglalandó.

Kisújszállás, 1899 jul. hó.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályásat tanítói állásra.

Ibrányban (Szabolcsmegye) a református egyház *harmadik tanítói állására* pályázat hirdettetik.

Javadalom: egy szobás ideiglenes lakás és 400 frt készpénz, melyből 300 frt államszegély.

Kötelesség: a mindennapi iskola első vegyes osztályának és az ismétlő iskola első évfolyamának tanterv szerinti oktatása. Szükség esetén tanító társának helyettesítése.

Oklevéllel felszerelt kérvények a lelkészi hivatalhoz küldendők *augusztus 20-ig*.

Ibrány, 1899 július hó 25-én.

Szikszay András,

ev. ref. lelkész.

Pályásat

a *nyir-bogáti* ev. ref. egyház 3-ik tanítói állomására.

Törzsfizetés 400 frt, orgonázásért 40 frt, faiskola kezelésért 60 frt; együtt 500 frt. Lakás kerttel, családostanítónak, míg az egyház épített, bérlakás.

Kötelesség: az első vegyes vagy több osztály tanítása, orgonázás, faiskola-kezelés, elkerülhetetlen szükség esetén a lelkész és kántor esetleges helyettesítése.

Személyváltozás esetén a kántorság, jövedelmével együtt, ez állomáshoz esatoltatik.

A pályázati kérvények oklevéllel, keresztlevéllel, szolgálati és orvosi bizonyítványokkal együtt *augusztus hó 15-ikéig* alulírotthoz küldendők. Oklevelet még nem nyert tanítók pályázata is elfogadtatik.

Nyir-Bogát, 1899 július hó 25.

Szilágyi Imre,

ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A *türkevei* ev. reform. egyház pályázatot hirdet egy *tanítói állomásra*.

Javadalom: 525 frt készpénz, évnegyedes részletekben előre fizetve; háromszobás lakás kerttel, vagy e helyett 75 frt lakbér.

Kötelesség: Az I—II. fi-osztály tanítása.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles tanítók. Zenében jártas, dalárdavezetésre képes egyének előnyben részesülnek.

Kellően felszerelt pályázatok *f. évi aug. 6-ig* alulírotthoz küldendők.

Türkeve, 1899 július 16.

Szabó Sándor,

ev. ref. lelkész.

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ezen legelterjedtebb és legjobb hírnévnek örvendő, az ország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe,

tisztelettel tudomásul hozza, hogy a tavaszi idényre szükséges kész árukkal dusan el van látva s a nagytiszteletű urak b. pártfogását úgy, mint eddig továbbra is kéri.

Ruhák megrendelésre, mérték szerint is készíttetnek.

☞ Czégemre kérek figyelni! ☜

NEUMANN M. czége 54 év előtt lett alapítva.

Pályásat.

A *kisújszállási* ev. ref. egyház népiskolájában pályázatot hirdet egy *kisegítő fitanítói állásra* az 1899–900. tanévre, melylyel a III. és IV. osztály tanítása van összekötve. — évnegyedenként az egyház pénztárából előre fizetendő 400 frt törzsfizetés, 50 frt lakbér javadalmazással.

Pályázhatnak okleveles ev. ref. vallású tanítók vagy tanítóképezdei tanfolyamot végzett tanítójelöltek.

A pályázati kérvényekhez, — melyek *folyó évi augusztus hó 20-ig* alulírott iskolaszéki elnökhöz küldendők, — csatolandók lesznek az életkort, vallást, képesítést, netalán eddigi alkalmazást igazoló okmányok.

Az állomás a tanév folyama alatt el nem hagyható, f. év szept. 1-ső napján elfoglalandó.

Kisújszállás, 1899 jul. hó.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.

Pályásat tanítói állásra.

Ibrányban (Szabolcsmegye) a református egyház *harmadik tanítói állására* pályázatot hirdetettik.

Javadalom: egy szobás ideiglenes lakás és 400 frt készpénz, melyből 300 frt államsegély.

Kötelesség: a mindennapi iskola első vegyes osztályának és az ismétlő iskola első évfolyamának tanterv szerinti oktatása. Szükség esetén tanító társának helyettesítése.

Oklevéllel felszerelt kérvények a lelkészi hivatalhoz küldendők *augusztus 20-ig*.

Ibrány, 1899 július hó 25-én.

Szikssay András,

ev. ref. lelkész.

Pályásat

a *nyir-bogáti* ev. ref. egyház 3-ik tanítói állomására.

Törzsfizetés 400 frt, orgonázásért 40 frt, faiskola kezelésért 60 frt; együtt 500 frt. Lakás kerttel, családostanítónak, míg az egyház épített, bérlakás.

Kötelesség: az első vegyes vagy több osztály tanítása, orgonázás, faiskola-kezelés, elkerülhetetlen szükség esetén a lelkész és kántor esetleges helyettesítése.

Személyváltozás esetén a kántorság, jövedelmével együtt, ez állomáshoz csatoltatik.

A pályázati kérvények oklevéllel, keresztlevéllel, szolgálati és orvosi bizonyítványokkal együtt *augusztus hó 15-ikéig* alulírotthoz küldendők. Oklevelet még nem nyert tanítók pályázata is elfogadtatik.

Nyir-Bogát, 1899 július hó 25.

Szilágyi Imre,

ev. ref. lelkész.

Pályásat.

A *türkezei* ev. reform. egyház pályázatot hirdet egy *tanítói állomásra*.

Javadalom: 525 frt készpénz, évnegyedes részletekben előre fizetve; háromszobás lakás kerttel, vagy e helyett 75 frt lakbér.

Kötelesség: Az I—II. fi-osztály tanítása.

Pályázhatnak ev. reform. vallású okleveles tanítók. Zenében jártas, dalárdavezetésre képes egyének előnyben részesülnek.

Kellően felszerelt pályázatok *f. évi aug. 6-ig* alulírotthoz küldendők.

Türkeve, 1899 július 16.

Szabó Sándor,

ev. ref. lelkész.

2—2

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ezen legelterjedtebb és legjobb hirnévnek örvendő, az ország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe,

tisztelettel tudomásul hozza, hogy a tavaszi idényre szükséges kész árukkal dusan el van látva s a nagytiszteletű urak b. pártfogását úgy, mint eddig továbbra is kéri.

Ruhák megrendelésre, mérték szerint is készíttetnek.

☞ **Czégemre kérek figyelni!** ☞

NEUMANN M. czége 54 év előtt lett alapítva.